

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОГЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРЛИГИ

Рўйхатга олинди:

Соғлиқни сақлаш вазирлиги

№ БД - 3.06

107 - саним буйруғи

2019 йил «15» 04

2019 йил: «25» апрели

ДИЕТОЛОГИЯ

ФАН ДАСТУРИ

Билим соҳаси: 500 000 – Соғлиқни сақлаш ва ижтимоий таъминот

Таълим соҳаси: 510 000 – Соғлиқни сақлаш

Таълим йўналиши: 5510700 – Олий ҳамширалик иши

Тошкент – 2019

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг 2019 йил “25” 04 даги “107” – сонли буйруғининг 2-илоvasи билан фан дастури рўйхати тасдиқланган.

Фан дастури Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги хузуридаги тиббиёт олий ва ўрта махсус касб-хунар таълим муассасалари фаолиятини Мувофиқлаштирувчи кенгашининг 2019 йил “15” 04 даги “1” – сонли баённомаси билан маъқулланган.

Фан дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналишлари бўйича Ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашда маъқулланган, ОЎМТВнинг 2018 йил “7” 12 даги 1000-сонли буйруғи билан келишилган.

Фан дастури Тошкент тиббиёт академиясида ишлаб чиқилди.

Тузувчилар:

Разиқова И. С. - ТТА, Аллергология, клиник иммунология ва ҳамширалик иши кафедраси мудири, т.ф.д., профессор

Аликулова Д. Я. – ТТА, Аллергология, клиник иммунология ва ҳамширалик иши кафедраси катта ўқитувчи

Такризчилар:

Мухаммедхонова Ш. Т. – Тош ПТИ, Олий маълумотли ҳамшира факультети декани, доцент, т.ф.н.

Рустамова Ҳ. Е. – ТТА, Жамоат саломатлиги, соғлиқни сақлашни ташкил этиш, бошқариш кафедраси мудири, т.ф.д., профессор

Фан дастури Тошкент тиббиёт академияси Кенгашида кўриб чиқилган ва тавсия қилинган (2019 йил “27 март” даги “8”-сонли баённома).

I. Ўқув фанининг долзарблиги ва олий касбий таълимдаги ўрни

Ушбу фан дастури Давлат таълим стандарти дастури асосида тузилган, тиббиёт олий ўқув юртлирининг олий маълумотли ҳамширалар тайёрлаш факультетларининг талабаларига диетология фанидан таълим бериш учун мўлжалланган.

Дастур бакалавр ҳамширалар учун диетология ва парҳез овқатланишни ташкил этиш, тавсия бериш, овқат маҳсулотларига кулинар ишлов беришни амалда тадбиқ этилишининг замонавий илмий қарашлари ва таҳлилларига тўлиқ мос келадиган, таълимнинг асосий мақсади учун етарлича ва зарурий назарий маълумотлар беришни олдига мақсад қилиб қўйган.

Дастурда замонавий технологияларни қўллаш, билимларни назорат қилиш ва баҳолашни ҳисобга олган ҳолда ўқитиш, усулларга қўйилган талаблар аниқ ишлаб чиқилган.

“Диетология” фани умумкасбий фанлар блокига киритилган бўлиб, тиббий фанлар туркумига киради. Бу фан олий ҳамширалик иши таълими йўналиши учун 2-курсда ўқитилиши мақсадга мувофиқ.

Диетология фанини ўқитишда ҳамширалик иши, клиник анатомия, физиология, микробиология, патология, ҳамширалик иши, терапияда ҳамширалик иши, акушерлик ва гинекологияда ҳамширалик иши, онкологияда ҳамширалик иши каби клиник фанлар назарий замин бўлиб хизмат қилади.

Диетология фанининг ўзи эса, олий ҳамширалик иши таълим йўналишида терапияда ҳамширалик иши, жамоада ҳамширалик иши, геронтологияда ҳамширалик иши, педиатрияда ва неонатологияда ҳамширалик иши каби клиник фанларга замин бўлиб хизмат қилади.

II. Ўқув фанининг мақсади ва вазифаси

Фанни ўқитишдан **мақсад** – олий маълумотли ҳамшираларни соғлом ва бемор одамларнинг рационал (оптимал) овқатланишини ташкил этиш қонуниятлари ва қоидалари, озиқ овқат манбалари, ҳом ашёлари ва озиқ – овқат маҳсулотларини ишлаб чиқарилиши, тайёрланишининг барча босқичлари, илмий - амалий жиҳатдан овқатланиш гигиенаси, озиқа моддалари ва энергетик қийматга бўлган физиологик эҳтиёжлар меъёрларини белгилаш ҳақидаги назарий билимларини ривожлантиради.

Диетология ўқув фанининг **вазифаси** – даволаш профилактик муассасаларида беморлар овқатини ташкил қилишда беморнинг касаллигидан келиб чиққан ҳолда маълум овқат парҳезини тайинлаш тартибларини ўргатади. Олий маълумотли ҳамшира беморга ва унинг қариндошларига овқатлантириш усуллари, тартиби, таркиби, сифати, энергетик қиймати кўрсаткичини ўргатади. Бемор ва соғлом инсонларни профессионал ва патронаж парваришlashда, шифокор, парҳез ҳамшираси билан биргаликда ҳар бир беморга индивидуал ёндошиб, унинг ёши, вазни, ташхиси ҳисобга олиниб, тўла қийматли овқатланиш тавсия этишни ўргатади.

Талаба:

- диетология фанининг ривожланиш тарихи;
- организмда қувват алмашинув жараёни;
- организмда оксиллар ва уларнинг аҳамияти;
- ёғлар ва уларнинг организм учун аҳамияти;
- углеводлар ва витаминларнинг организм учун аҳамияти;
- рационал овқатланиш ва уни ташкил этиш;
- соғлом турмуш тарзи – саломатлик гарови;
- турли касалликларда даво овқатларининг менюсини тузиш;
- даволаш муассасаларида пациентлар овқатини ташкил қилишда беморнинг касаллигидан келиб чиққан ҳолда маълум овқат парhezини тайинлашни тўғрисида **тасаввурга эга бўлиши**;
- даво овқат таркибини, даво овқатларни тайёрлашни;
- овқатларнинг сифатини назорат қилишни;
- даво овқатларни организмга таъсир механизмини;
- парhez столларининг умумий характеристикасини;
- ҳазм тизимининг овқатланишдаги ролини;
- овқатнинг ҳазм бўлиш механизмини;
- ҳазм тизими касалликларида парhez овқатланишни;
- сийдик ажратиш тизими касалликларида, юрак – қон томир тизими касалликларида, нафас олиш тизими касалликларида парhez овқатланишни аҳамиятини;
- очлик билан даволашга кўрсатма, қарши кўрсатма ҳақида **билиши ва улардан фойдалана олиши**;
- бемор ва соғлом кишилардан диет анамнез йиғиш;
- бемор овқатланишига талабнома ёзиш;
- таомнома тузиш;
- сунъий йўл билан овқатлантиришда ҳамширанинг тактикаси;
- табиий овқатлантириш усуллари;
- кунлик порционник ёзиш каби **кўникмаларига эга бўлиши керак**.

III. Асосий назарий қисм (маъруза машғулотлари)

1-Мавзу. Диетология фанига кириш. Фаннинг ривожланиш тарихи. Одам организмда оксиллар, ёғлар, углеводларнинг ўрни ва энергия алмашинуви жараёни

Диетология фанининг ривожланиш тарихи. Организмда қувват алмашинув жараёни, Организмда оксиллар, ёғлар, углеводлар ва уларнинг организм учун аҳамияти. Витаминлар. Рационал овқатланиш ва уни ташкил этиш.

2-мавзу. Даволаш профилактик муассасаларида даво овқатларни ташкил этиш

Даволаш профилактик муассасаларида ошхоналар роли. Даволаш профилактик муассасаларида даво овқатларини ташкил этиш бўйича Ўзбекистон соғлиқни сақлаш вазирлигининг буйруқлари. Даво овқатларини ташкил этишда бевосита иштирок этувчи ходимларнинг функционал мажбуриятлари.

3-мавзу. Касалликларда даво овқатларининг роли, уларга кўрсатма ва даво овқатларининг тамойиллари

Парҳез столларининг умумий характеристикаси. Ҳазм тизимининг овқатланишдаги роли. Овқатнинг ҳазм бўлиш механизми. Ҳазм тизими сийдик ажратиш тизими, юрак – қон томир тизими, нафас олиш тизими касалликларида парҳез овқатланишни ташкил қилиш.

4-мавзу. Очлик. Даволаш профилактик муассасаларида очлик билан даволаш тамойиллари

Очлик билан даволаш. Очлик билан даволашга кўрсатма ва қарши кўрсатма. Очлик билан даволанишнинг ўзига хос хусусиятлари.

IV. Амалий машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар Амалий машғулотлар учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади:

1. Даволаш - профилактик муассасаларида парҳез овқатланишни ташкиллаштириш.
2. Ҳазм аъзолари тизими касалликларида даволовчи парҳез овқатлар.
3. Юрак қон томир тизими касалликларида даволовчи парҳез овқатлар.
4. Нафас аъзолари касалликларида даволовчи парҳез овқатлар.
5. Сийдик-ажратиш тизими касалликларида даволовчи парҳез овқатлар.

Амалий машғулотлар мультимедиа қурулмалари билан жиҳозланган аудиторияда, замонавий ўқув модулларида, клиника ошхоналарида диет ҳамшира хонасида бир академик гуруҳга бир ўқитувчи томонидан ўтказилиши лозим.

Машғулотлар фаол ва интерфаол усуллар ёрдамида ўтилиши, мос равишда муносиб педагогик ва ахборот технологиялар қўлланилиши мақсадга мувофиқ.

Диетология фани бўйича амалиётни ўтиш даврида талабалар амалий

кўникмаларни ўзлаштиришлари кўзда тутилган.

Амалий кўникмалар рўйхати:

1. Бемор ва соғлом кишилардан диет анамнез йиғиш.
2. Бемор овқатланишига талабнома ёзиш.
3. Таомнома тузиш.
4. Сунъий йўл билан овқатлантиришда ҳамширанинг тактикаси.
5. Табиий овқатлантириш усуллари.
6. Кунлик порционник ёзиш.

V. Ўқув клиник амалиётни ташкил этиш бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Клиник машғулот учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади:

1. Даволаш - профилактик муассалари ошхоналар фаолияти ва пархез овқатларни жорий этиш бўйича талаблар билан танишиш.
2. Ҳазм аъзолари тизими касалликларида диет анамнез тўплашда ҳамширалик ёндошуви.
3. Юрак қон томир тизими касалликларида диет анамнез тўплашда ҳамширалик ёндошуви.
4. Нафас аъзолари касалликларида диет анамнез тўплашда ҳамширалик ёндошуви.
5. Сийдик-ажратиш тизими касалликларида диет анамнез тўплашда ҳамширалик ёндошуви.

Диетология фани бўйича клиник амалиётни даволаш профилактик муассасаларнинг барча соматик бўлимларида ва ДПМларининг ошхонаси диет ҳамшира хонасида олиб борилади.

Бунда талабалар асосий маъруза ва амалий машғулотларда олган билим ва кўникмаларини палатада беморни олдида диетологияга оид кўникмалар билан бойитадилар. Талабалар томонидан ҳамширалик касаллик тарихида диет анамнез кундалик сифатида ёзадилар ва ҳамширалик ёзувларини, хужжатлаштириш ишларини олиб борадилар.

V. Мустақил таълим ва мустақил ишлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Диетология фани бўйича талабанинг мустақил таълими шу фанни ўрганиш жараёнининг таркибий қисми бўлиб, услубий ва ахборот-ресурслари билан тўла таъминланган. Фан бўйича талаба мустақил иши шакллари қуйидагича белгиланган:

1. Айрим назарий мавзуларни ўқув адабиётлари ёрдамида мустақил ўзлаштириш.
2. Берилган мавзу бўйича ахборот тайёрлаш.
3. Илмий мақола, анжуманга маъруза тезисларини тайёрлаш.
4. KEYS STADI ечиш.
5. График органайзерлар ишлаб чиқиш ва тўлдириш.

6. Кроссвордлар тузиш ва ечиш.
 7. Вазиятли масалалар ечиш.
 8. Берилган мавзу бўйича презентация тайёрлаш.
- Талаба мустақил иши аудиторияда ва аудиториядан ташқари ўтказилади.

Талаба мустақил ишини ташкил этишда қуйидаги шакллардан фойдаланилади:

–Тиббиёт ОТМ клиникалари ва клиник ўқув базаларида аудиториядан ташқари ташкиллаштирилган клиник навбатчиликда тасдиқланган амалий кўникмаларни навбатчи шифокор-педагог назоратида сон ва сифат жихатдан бажариш ва навбатчилик дафтарларида акс эттириш;

–Тиббиёт ОТМ клиникалари ва клиник ўқув базаларида аудиториядан ташқари ташкиллаштирилган клиник навбатчиликда тасдиқланган рўйхат асосида навбатчи шифокор-педагог назоратида стандартлаштирилган пациентлар (беморлар) курациясини ўтказиш ва олиб бориш, касаллик тарихини ёзиш ва навбатчилик дафтарларида акс эттириш;

– Бирламчи бўғин тиббий муассасаларида аҳоли орасида тўғри овқатланишни ташкил этиш бўйича тарғибот ишларида қатнашиш;

– Беморлар курациясида даволовчи ёки навбатчи шифокор билан назорат қилишда иштирок этиш;

– Аҳоли орасида санитар оқартув ишларни суҳбат ва маърузаларни ўтказиш;

– Айрим назарий мавзуларни ўқув адабиётлари ёрдамида мустақил ўзлаштириш;

–График органайзерлаш ишлаб чиқиш ва тўлдириш;

–Кроссвордлар тузиш ва ечиш;

–Презентация ва видеороликлар тайёрлаш ҳамда мустақил иш жараёнида кенг қўллаш ва ҳ.к.

– Фанни фаол ўзлаштиришда талабаларни танловлар, кўргазма, анжуманлар ва бошқа тадбирларда иштирок этиш.

Мустақил таълим учун тавсия этиладиган мавзулар:

1. Организмда оксил, ёғлар, углеводлар, витаминларнинг аҳамияти.
2. Махсус маҳсулотларнинг (темир, йод, буғдой) организмдаги хусусиятлари.
3. Даво овқат столларини белгиланиш тартиби.
4. Маҳсулотларни қайта бирламчи ишлаш, қайта иссиқ ишлов услублари.
5. Маҳсулотлар ва тайёр овқат сифатини назорат қилиш.
6. Овқат тайёрлаш блоки хужжатлари.
7. Овқат тайёрлаш блоки хужжатлари.
8. Рационал овқатланишнинг илмий асослари.
9. Аллергик касалликларда даволовчи пархез столи.
10. Қари ва кекса ёшда овқатланишнинг хусусиятлари.

Фан бўйича курс иши кўзда тутилмаган

VI. Асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар ҳамда ахборот манбаалари

Асосий адабиётлар

1. И. С. Разикова, Д. Я. Аликулова., В. Ф. Байбекова. “Диетология”. Дарслик. –Тошкент. «ZUHRA VARAKA BIZNES» 2018 й.
2. Б. М. Саидов. «Диетология». Дарслик. – Тошкент.«Ёшлар матбуоти » 2009 й.
3. Б. М. Саидов. «Диетология». Дарслик. Тошкент. «Ёшлар матбуоти » 2007 й.

Қўшимча адабиётлар

1. Р.Б.Абдуллаев, И.К. Абдуллаев. “Парҳез овқатланиш асослари”. Ўқув кўлланма. – Тошкент. «Ўзбекистон »2009 йил.
2. А. Васибеки, З. Кириенко. «Краткий справочник по диетическому питанию». - Кишинев. – Москва. «Перспектива » 2009 йил
3. А. Ф.Краснов. “Сестринское дело”. – Москва. “Самарский Дом печати” 2000 г. (II том).

Интернет сайтлари

www.tta.uz, www.ziyonet.uz, www.drdaurov.ru, www.nurse.ru,